

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเชิงวิเคราะห์คุณค่าศิลปกรรม ทักษะคิดต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชนของผู้เฒ่าในชุมชนเครื่องปั้นดินเผา เพื่อนำข้อมูลมาสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทักษะคิดต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน จึงเป็นการศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคม (social phenomenon) ในประเด็นคุณค่าศิลปกรรมว่ามีประการใดบ้าง สัมพันธ์อย่างไรกับการสร้างทักษะคิดต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน โดยให้ความสำคัญกับข้อมูลด้านความรู้สึก ทักษะคิด ความหมาย และวิถีชีวิต เพื่อตอบคำถามการวิจัย (research question) ว่าทักษะคิดต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชนส่งผลอย่างไรต่อพฤติกรรมทำให้ความร่วมมือในการพัฒนาตนเองและชุมชน โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) มาใช้ในการดำเนินการวิจัย โดยมีขั้นตอนการวิจัย 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อสร้างกรอบแนวคิดด้านวัฒนธรรม คุณค่าศิลปกรรม ทักษะคิด ความผูกพัน และการพัฒนาแนววัฒนธรรม

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาภาคสนาม เป็นการเก็บข้อมูลภาคสนามภายใต้กรอบแนวคิดจากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ได้ข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายด้านคุณค่าศิลปกรรม ทักษะคิดต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาคุณค่าศิลปกรรม ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทักษะคิดต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน และสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทักษะคิดต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน

ขั้นตอนที่ 4 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ข้อมูลสนามตามประเด็นที่ศึกษาคือ แนวคิดวัฒนธรรม ศิลปกรรม ทักษะคิดและความผูกพันกับชุมชน

ในแต่ละขั้นตอนนี้มีรายละเอียดการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

การศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยเบื้องต้น โดยมีประเด็นในการศึกษาด้านกระบวนการวัฒนธรรม คุณค่าศิลปกรรมเครื่องปั้นดินเผา ศูนย์วิทยภาพ จริยธรรม ทักษะคิด ความผูกพัน กระบวนการเรียนรู้ การสร้างกรอบแนวคิดดังกล่าว ศึกษาจากแหล่งต่าง ๆ ดังนี้

1. ศึกษาจากเอกสารปฐมภูมิ (primary source) ศึกษาจากเอกสารที่นำเสนอแนวคิดและประสบการณ์ของผู้เขียนโดยตรง ได้แก่ บทความวิชาการ ตำรา งานวิจัยในประเทศ - ต่างประเทศ วิทยานิพนธ์ในระดับคุณวุฒิปริญญาตรี - มหาบัณฑิต และจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ CD-ROM และ internet จากฐานข้อมูลสถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในด้านวัฒนธรรม ศิลปกรรม ภูมิวิทยา อนุทฤษฎศาสตร์ การศึกษา จิตวิทยาสังคม สังคมวิทยา ทักษะคิด และการพัฒนาแนววัฒนธรรม

2. ศึกษาจากเอกสารทุติยภูมิ (secondary source) ศึกษาจากรายงานการประชุม ชีวประวัติ ผู้นำด้านวัฒนธรรม - การศึกษา บันทึกการประชุม แนวนโยบายสำนักงานวัฒนธรรมแห่งประเทศไทย คู่มือการปฏิบัติงาน รายงานประจำปี ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของเอกสาร ได้ให้ความสำคัญกับผู้เขียนที่มีประสบการณ์และมีบทบาททางวิชาการเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงตามเนื้อหา อีกทั้งให้ความสำคัญด้านแหล่งผลิตที่เป็นหน่วยงานเปิดเผยมีบทบาทในการจัดพิมพ์เอกสารทางวิชาการ และให้ความสำคัญกับจำนวนครั้งที่พิมพ์เอกสารเพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือเป็นที่ยอมรับในสังคม นอกจากนี้ข้อมูลด้านงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ได้ตรวจสอบจากสถาบันการศึกษาที่น่าเชื่อถือ และกำหนดระยะเวลาของงานวิจัยในช่วงเวลา 3-5 ปี เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบันที่สุด นอกจากนี้อาจารย์ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญได้กรุณาแนะนำเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยให้ผู้วิจัยได้ศึกษาเพิ่มเติม เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

3. ศึกษาจากการมีส่วนร่วมในการสัมมนา การจัดพิพิธภัณฑ์ชุมชนและการศึกษา ผู้วิจัยมีโอกาสดำเนินการสัมมนาเรื่อง ศตวรรษใหม่ : ศิลปะพัฒนาประเทศ จัดโดยมหาวิทยาลัยศิลปากร ระหว่างวันที่ 4 - 6 มีนาคม 2541 และเข้าร่วมสัมมนาของศูนย์วิจัยนโยบายการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสถาบันต่าง ๆ ตามประเด็นที่เกี่ยวข้องอีกหลายครั้ง เพื่อนำแนวคิดมาสร้างกรอบในการวิจัย นอกจากนี้ผู้วิจัยมีโอกาสดำเนินการจัดพิพิธภัณฑ์จินตนาการ อำเภอคาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ภายใต้การดูแลของรองศาสตราจารย์ศรีศักร วัลทิโกดม นักวิชาการด้านวัฒนธรรม อันเป็นประสบการณ์ตรงที่ได้รับจากชุมชนด้านการเรียนรู้และการพัฒนาตามแนววัฒนธรรม อีกทั้งผู้วิจัยศึกษาความรู้เพิ่มเติมในรายวิชาอนุทฤษฎศาสตร์ จิตปรัชญา ภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อศึกษาข้อมูลด้านศิลปกรรม และความรู้ด้านจิตใจที่ส่งผลกระทบต่อทัศนคติและพฤติกรรมมนุษย์ รายวิชาปัญหาการพัฒนาชนบทและเทคนิคสนาม จากภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อศึกษาข้อมูลด้านการพัฒนาชุมชน และวิธีการเก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อสร้างประสบการณ์ในการดำเนินการวิจัยภาคสนามแก่ผู้วิจัย

1.4 ศึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร และประสบการณ์ดังกล่าวสร้างกรอบคำถามที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัย แล้วนำไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อเก็บข้อมูลเพิ่มเติมด้านวัฒนธรรม การศึกษา ศิลปกรรม ทักษะคิด และการพัฒนาชุมชน โดยเลือกผู้เชี่ยวชาญแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) จากผู้เชี่ยวชาญ 3 สาขา ตามเกณฑ์ดังนี้

1.4.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม ได้แก่ ผู้มีประสบการณ์ตรงด้านการปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรมไม่น้อยกว่า 10 ปี หรือมีบทบาททางวิชาการ ด้านงานเขียน การเสนอแนวคิด การวิจัย การเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ไม่น้อยกว่า 10 ปี ได้ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม จำนวน 3 ท่าน คือ รองศาสตราจารย์ศรีศักร วัลทิโกดม อดีตอาจารย์ประจำคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร นักวิชาการด้านวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชนแนววัฒนธรรม ปัจจุบันเป็นนักวิชาการสำนักพิมพ์เมืองโบราณ จำกัด กรรมการศูนย์วิจัยมานุษยวิทยาสิรินธร ท่านที่สองคือ ศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา นักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ที่ศึกษาด้านเศรษฐศาสตร์ชุมชน มีผลงานเขียนเอกสารวิชาการ เช่น วัฒนธรรมไทยกับขบวนการการเปลี่ยนแปลงสังคม เศรษฐศาสตร์บนรากฐานวัฒนธรรม เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต เป็นต้น และอาจารย์มานพ ถนอมศรี นักคิดนักเขียนสารคดีเชิงวัฒนธรรม อดีตบรรณาธิการวารสารวัฒนธรรมไทย ได้รับยกย่องให้เป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมด้านวรรณศิลป์ ของสำนักงานคณะกรรมการเลขานุการวัฒนธรรมแห่งชาติ ปัจจุบันเป็นบรรณาธิการสายประวัติศาสตร์ สำนักพิมพ์ต้นธ้อ จำกัด (1999)

1.4.2 ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา ได้แก่ ผู้มีประสบการณ์ตรงด้านการศึกษา การบริหาร การจัดการศึกษาและการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาไม่น้อยกว่า 10 ปี หรือมีบทบาททางวิชาการ ด้านงานเขียน การเสนอแนวคิด และการวิจัยทางการศึกษาเป็นที่ยอมรับในสังคมไม่น้อยกว่า 10 ปี ได้ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา จำนวน 2 ท่าน คือ รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูริย์ สินดารัตน์ อดีตคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นักวิชาการ นักคิด นักเขียน นักบริหารด้านการศึกษา มีประสบการณ์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ และ ดร. ผดุง พรมมูล ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาทางไกล สถาบันราชภัฏสวนดุสิต นักคิดนักเขียนด้านการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม มีประสบการณ์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

1.4.3 ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปกรรม ได้แก่ ผู้มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับศิลปกรรม และมีประสบการณ์ด้านการเรียนการสอนศิลปกรรมในระดับอุดมศึกษา ไม่น้อยกว่า 10 ปี หรือมีบทบาททางวิชาการ งานเขียน การเสนอแนวคิด การวิจัยทางศิลปกรรมเป็นที่ยอมรับในสังคม ไม่น้อยกว่า 10 ปี ได้ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปกรรม จำนวน 3 ท่าน คือ ศาสตราจารย์ ดร.วิฑูรย์ ตั้งเจริญ

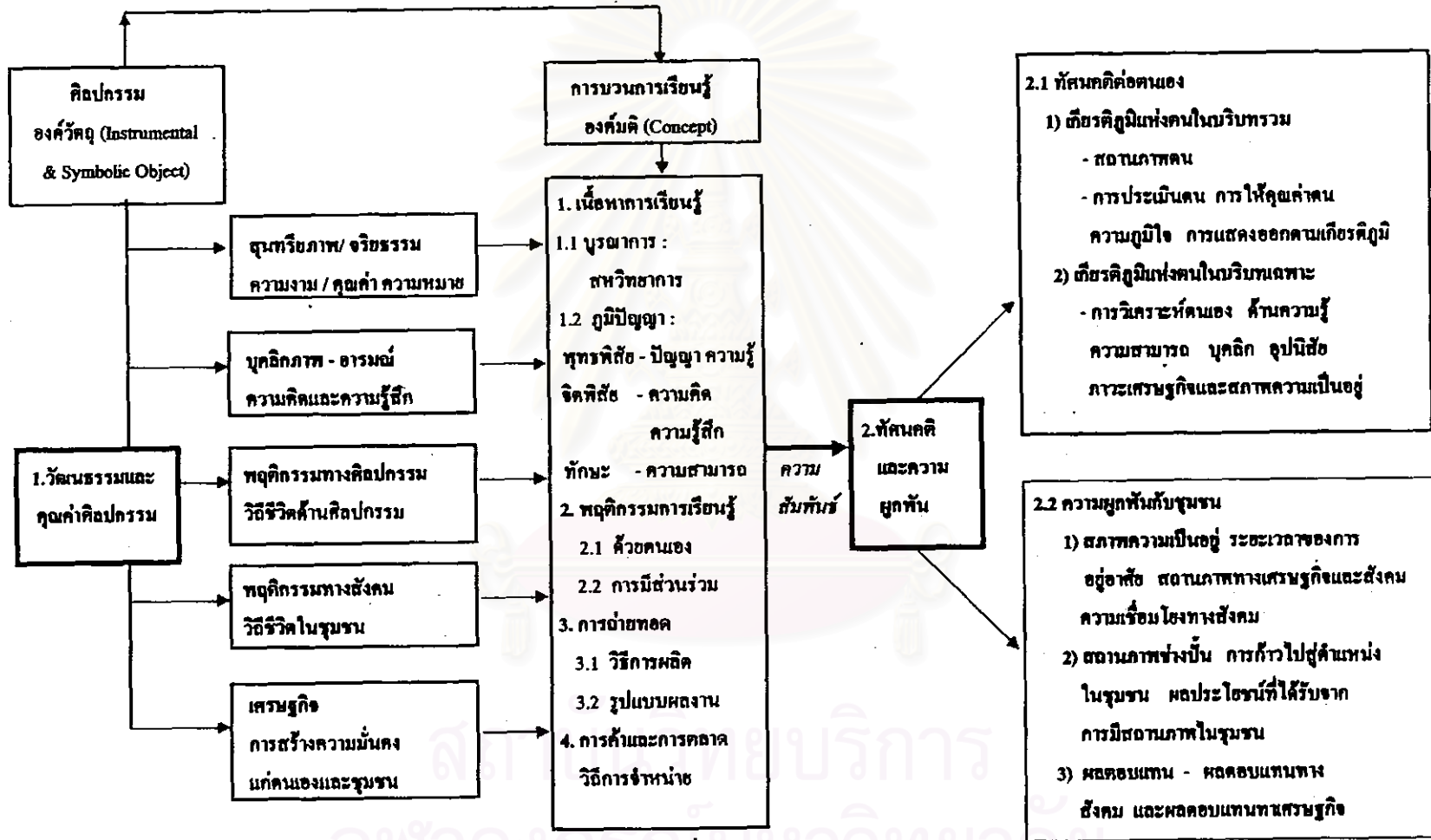
รองอธิการบดีฝ่ายศิลปวัฒนธรรมและคณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ นักวิชาการด้านศิลปกรรมและการศึกษา ท่านที่สองคือ ศาสตราจารย์ ดร.สันติ เล็กสุขุม ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์นันทวรรณ จันทนะพะสิน อดีตคณบดีคณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ศิลปินผู้สร้างผลงานศิลปะเป็นที่ยอมรับใน สังคม และศึกษาด้านสภาวะจิตที่ส่งผลกระทบต่อสมาธิและจิตใจ

ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญตามกรอบแนวคิดในการวิจัยที่ละประเด็น คือ กระบวนการ วัฒนธรรม คุณค่าศิลปกรรม การสร้างทัศนคติ ความผูกพันกับชุมชน การพัฒนาชุมชนตามแนว วัฒนธรรม เมื่อครบประเด็นแล้วผู้เชี่ยวชาญให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมในประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้อง การ สัมภาษณ์ใช้เวลาประมาณ 1-3 ชั่วโมง บางท่านสัมภาษณ์เพิ่มเติมหลายครั้ง เพื่อเชื่อมโยงข้อมูล ให้เป็นภาพรวมที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างกรอบคำถามในการเก็บข้อมูลภาคสนาม (รายละเอียดแสดงในภาคผนวก)

ผู้วิจัยประมวลข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ มาวิเคราะห์ เนื้อหา (content analysis) โดยพิจารณาตามกรอบแนวคิดเบื้องต้น แล้วสรุปเป็นกรอบแนวคิด ของการวิจัย 2 แนวคิด คือ 1) แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมและคุณค่าศิลปกรรม 2) แนวคิดเรื่อง ทัศนคติและความผูกพันกับชุมชน โดยเชื่อมโยงแนวคิดดังกล่าวสร้างเป็นกรอบในการเก็บข้อมูล ภาคสนาม ดังแผนภูมิต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 4 ความสัมพันธ์ของแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

แนวคิดที่ใช้ในการวิจัย 1) แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมและคุณค่าศิลปกรรม 2) แนวคิดเรื่องทัศนคติและความผูกพันกับชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาภาคสนาม

มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลด้านคุณค่าศิลปกรรม ที่คนคิดต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน ของชุมชน 2 แห่ง คือ ชุมชนบ้านแก้ว และชุมชนทุ่งไผ่ โดยมีรายละเอียดการศึกษาภาคสนาม ดังนี้

2. การศึกษาภาคสนาม

2.1 ระเบียบวิธีวิจัย

ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยการจัดแบบมีส่วนร่วม (participant observation) การจัดแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) การจดบันทึกภาคสนาม (fieldnotes) โดยใช้วิธีการ Participatory Rural Appraisal (PRA) ได้แก่ การจัดทำ time line เพื่อศึกษาประวัติชุมชน trends analysis เพื่อศึกษาแนวโน้มด้านศิลปกรรมเครื่องปั้นดินเผา seasonality diagramming เพื่อศึกษาระบบการทำงานในรอบปี pie diagrams เพื่อศึกษาสัดส่วนผู้สร้างงานเครื่องปั้นดินเผากับการประกอบอาชีพอื่น participatory mapping เพื่อจัดทำแผนที่ชุมชน matrix ranking เพื่อศึกษาจัดลำดับฐานะและรายได้ของชุมชน และ causal diagrams เพื่อศึกษาความเป็นเหตุผลของพฤติกรรมที่เกิดขึ้น ประกอบด้วย พฤติกรรมที่เกิด แนวคิด - สาเหตุที่ทำให้เกิดพฤติกรรม ผลของพฤติกรรม และการแก้ไข

2.2 พื้นที่ศึกษา จากการศึกษาความสำคัญของคุณค่าศิลปกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อพัฒนาทัศนคติ ความคิด ความเชื่อ จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจตามแนวทางการพัฒนาแนววัฒนธรรม สามารถสรุปเป็นเกณฑ์เลือกชุมชนเพื่อใช้เป็นแหล่งศึกษาที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้ ดังนี้

2.2.1 เป็นชุมชนที่มีการผลิตเครื่องปั้นดินเผา เป็นงานศิลปวัฒนธรรม หรือเป็นงานที่มีประโยชน์ใช้สอยทั่วไป

2.2.2 การผลิตเครื่องปั้นดินเผาทั้งสองฐานะ ควรผลิตอย่างต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิตประจำวันหรือเป็นอาชีพในชุมชน

จากเกณฑ์ดังกล่าว ผู้วิจัยศึกษาจากเอกสารข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.2ก) ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นข้อมูลที่แสดงสภาพทั่วไปของหมู่บ้าน สถานภาพทางเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมว่ามีระดับการพัฒนาตามเครื่องชีวิตต่าง ๆ ว่าอยู่ใน

ระดับใด โดยมีข้อมูลกลุ่มความรู้ การศึกษา และวัฒนธรรม พบตัวชีวิตที่สำคัญคือ วัฒนธรรม รายได้และการสร้างงาน พบว่าในปี 2539 มีหมู่บ้านที่สร้างงานเครื่องปั้นดินเผาในรูปของการทำอิฐ มอญและภาชนะต่าง ๆ ประมาณ 167 หมู่บ้าน ผู้วิจัยพิจารณาเลือกหมู่บ้านที่ผลิตเครื่องปั้นดินเผา ในลักษณะของงานศิลปวัฒนธรรม และผลงานที่มีประโยชน์ใช้สอยทั่วไป มีการผลิตต่อเนื่องจนเป็นวิถีชีวิตของชุมชน ได้เลือกชุมชน 2 แห่ง คือ

1) ชุมชนบ้านแก้ว (นามสมมุติ) จังหวัดสุโขทัย มีการผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่เป็นผลงานศิลปวัฒนธรรมที่เรียกว่าสังคโลก และผลิตต่อเนื่องสอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวันจนเป็นวัฒนธรรมชุมชน และสามารถจำหน่ายเพิ่มรายได้อีกด้วย ถือเป็นตัวแทนของชุมชนที่ผลิตงานเครื่องปั้นดินเผาที่เป็นศิลปวัฒนธรรม

2) ชุมชนทุ่งไผ่ (นามสมมุติ) จังหวัดนครราชสีมา มีการผลิตเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านเพื่อประโยชน์ใช้สอยทั่วไป เป็นภาชนะ และเครื่องประดับต่าง ๆ มีการผลิตต่อเนื่องเป็นอาชีพในชุมชน ถือเป็นตัวแทนของชุมชนที่ผลิตงานเครื่องปั้นดินเผาที่มีประโยชน์ใช้สอยโดยทั่วไป

2.3 ระยะเวลาที่ศึกษา

ผู้วิจัยเข้าศึกษาข้อมูลชุมชนบ้านแก้ว โดยอาศัยในบ้านชาวบ้านที่ผลิตเครื่องปั้นดินเผา ตั้งแต่วันที่ 10 พฤศจิกายน 2541 ถึง 1 กรกฎาคม 2542 รวมระยะเวลาประมาณ 8 เดือน และเข้าศึกษาชุมชนทุ่งไผ่ โดยอาศัยในบ้านช่างปั้นภาพผนัง ตั้งแต่วันที่ 23 กรกฎาคม 2542 ถึงวันที่ 24 พฤศจิกายน 2542 รวมระยะเวลาประมาณ 4 เดือน หลังจากนั้นจึงถอดเทป วิเคราะห์ข้อมูล และนำข้อเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษามาปรับปรุงการวิเคราะห์ข้อมูล

2.4 วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนาม มีรายละเอียดดังนี้

2.4.1 วิธีการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยเข้าภาคสนามด้วยวิธีการเปิดเผยตัว (overt role) โดยนำหนังสือราชการจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เสนอต่อผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อแจ้งต่อไปยังชุมชนทั้งสองแห่งให้ทราบวัตถุประสงค์ของผู้วิจัย และเพื่อให้ผู้วิจัยสามารถอยู่อาศัยในชุมชนได้ในฐานะสมาชิกหนึ่งในสังคมตามระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยอาศัยในชุมชนและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ แบบเปิดเผย หลังจากนั้นจึงเริ่มเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.4.1.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) ผู้วิจัยใช้วิธีการนี้ในการเก็บข้อมูลช่วงแรกเพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นด้านสภาพแวดล้อมชุมชนโดยการทำแผนที่กายภาพ ศึกษาประวัติชุมชนการดำรงชีวิตของชาวบ้าน - ช่างปั้น พฤติกรรมการผลิตเครื่องปั้นดินเผา พฤติกรรมทางสังคม โดยใช้แบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการที่ได้จากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ประกอบกับการจดบันทึกภาคสนาม จัดทำแผนที่สังคม และคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักในแต่ละชุมชนด้วยการใช้เทคนิค snowball ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาในชุมชนบ้านแก้ว จังหวัดสุโขทัย ใช้เวลาประมาณ 2 เดือน และชุมชนทุ่งไผ่ จังหวัดนครราชสีมา ใช้เวลาประมาณ 1 เดือน

2.4.1.2 การสัมภาษณ์เจาะลึก (indepth interview) ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ เพื่อเก็บข้อมูลช่วงที่สองเกี่ยวกับคุณค่าศิลปกรรม คุณทริยภาพ กระบวนการเรียนรู้ การปฏิบัติงาน บุคลิกภาพ อารมณ์ ความคิด ความเชื่อ ความเข้าใจ การให้ความหมายทัศนคติต่อตนเอง ความผูกพันกับชุมชน รายได้ และแนวโน้มการผลิต จากผู้ให้ข้อมูลหลักและจากการประชุมร่วมกับชุมชน โดยใช้เครื่องบันทึกเสียง การถ่ายภาพ แบบบันทึกข้อมูลภาคสนามและแบบสัมภาษณ์ ใช้เวลาในการเก็บข้อมูลชุมชนบ้านแก้วประมาณ 5 เดือน ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informant) จำนวน 24 คน และผู้ให้ข้อมูลประกอบในชุมชน 40 คน และจากสังคมภายนอก 74 คน รวม 138 คน และชุมชนทุ่งไผ่ประมาณ 2 เดือน ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 27 คน ผู้ให้ข้อมูลประกอบ 37 คน และสังคมภายนอก 53 คน รวม 117 คน (แนวคำถามการสัมภาษณ์แสดงในภาคผนวก)

2.4.1.3 การสนทนากลุ่ม (focus group) ผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่มในการเก็บข้อมูลช่วงที่สาม เพื่อตรวจสอบความตรงข้อมูลที่ได้รับ ตามประเด็นที่แยกเป็นดัชนีแล้ว ศึกษาความเข้าใจของชุมชนตามกรอบรูปแบบที่สร้างขึ้นว่ามีความเป็นจริงมากน้อยเพียงใด ใช้เวลาในการเก็บข้อมูลชุมชนบ้านแก้วและชุมชนทุ่งไผ่ประมาณ 1 เดือน โดยดำเนินการวางแผนการสนทนา เวลา สถานที่ ผู้ร่วมสนทนา จัดเตรียมแนวคำถาม นัดหมาย เชิญสมาชิก จัดสนทนากลุ่มบันทึกเทป จดบันทึก โดยคัดเลือกผู้ร่วมสนทนากลุ่มที่มีลักษณะร่วม (homogenous) ในด้านอาชีพ กล่าวคือเป็นผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาในชุมชน และเกณฑ์เดียวกับการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์ มีรายละเอียดดังนี้ (แนวคำถามการสนทนากลุ่มแสดงในภาคผนวก)

1) ชุมชนบ้านแก้ว ผู้สนทนากลุ่มจำนวน 7 คน ประกอบด้วยช่างปั้นที่ผลิตเครื่องปั้นดินเผาเป็นอาชีพหลัก - อาชีพรอง เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2542 ใช้เวลาในการสนทนาประมาณ 3 ชั่วโมง

2) ชุมชนทุ่งไผ่ ผู้สนทนากลุ่มจำนวน 6 คน ประกอบด้วยช่างปั้นชาวนบ้าน ช่างปั้นโรงงาน ผู้ประกอบการเครื่องปั้นดินเผา และช่างปั้นอิฐระ เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2542 ใช้เวลาในการสนทนาประมาณ 3 ชั่วโมง

2.4.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ชุมชนบ้านแก้ว และชุมชนทุ่งไผ่

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้มีลักษณะคล้ายคลึงกัน (homogenous group) แต่สามารถครอบคลุมและเป็นตัวแทนกลุ่มต่างๆ ในชุมชนได้ จากเกณฑ์ดังนี้

- 1) เป็นช่างปั้นที่อาศัยในชุมชนไม่น้อยกว่า 5 ปี และ/หรือ
- 2) เป็นผู้เกี่ยวข้องกับศิลปกรรมเครื่องปั้นดินเผาด้านใดด้านหนึ่ง อาทิ ผู้ช่วยเหลือ ผู้ประกอบการค้าเครื่องปั้นดินเผา ผู้มีความรู้เครื่องปั้นดินเผาในชุมชน และ/หรือ
- 3) เป็นผู้นำชุมชนที่มีบทบาทในชุมชน อาทิ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้อาวุโสในชุมชน

ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นช่างปั้นเพื่อสัมภาษณ์เจาะลึก และสัมภาษณ์ทั่วไป ประกอบกับแบบสอบถามต่อผู้เกี่ยวข้องภายในชุมชน ผู้นำในชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน นักวิชาการในชุมชน และผู้ที่เข้ามาในชุมชน เช่น นักศึกษา ผู้สื่อข่าว นักท่องเที่ยว เป็นต้น โดยมีคุณลักษณะผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3 คุณลักษณะผู้ให้ข้อมูลหลักและผู้เกี่ยวข้อง ชุมชนบ้านแก้ว

	ข้างบ้าน	ผู้เกี่ยวข้อง ภายในชุมชน	ผู้นำ ภายในชุมชน	นักวิชาการ ภายในชุมชน	สังคม ภายนอก	รวม
เพศ						
ชาย	12	8	2	4	43	69
หญิง	12	21	1	4	31	69
อายุ						
ต่ำกว่า 15	-	-	-	-	3	3
16-25	3	6	-	1	23	33
26-45	14	12	-	6	30	62
46-65	7	10	3	1	10	31
65 ขึ้นไป	-	1	-	-	1	2
ไม่ระบุ	-	-	-	-	4	4
การศึกษา						
ประถม 4	20	23	3	-	-	46
ประถม 6	2	3	-	-	2	7
มัธยม 3	-	-	-	-	3	3
มัธยม 6	-	2	-	-	5	7
อนุปริญญา	1	-	-	4	5	10
ปริญญาตรี	1	1	-	4	43	49
สูงกว่าปริญญาตรี	-	-	-	-	8	8
ไม่ระบุ	-	-	-	-	5	5
อาชีพ						
รับราชการ	-	-	-	-	26	26
ธุรกิจเอกชน	-	-	-	-	6	6
นักศึกษา	-	-	-	-	28	28
มัคคุเทศก์	-	-	-	-	4	4
ตีอฆวถรณ	-	-	-	-	1	1
ไม่ระบุ	-	-	-	-	2	2
รวม	24	29	3	8	74	138

ตารางที่ 4 ฤกษ์ลักษณะผู้ให้ข้อมูลหลักและผู้เกี่ยวข้อง ชุมชนทุ่งไผ่

	ช่วงปี	ผู้เกี่ยวข้อง ภายในชุมชน	ผู้นำ ภายในชุมชน	นักวิชาการ ภายในชุมชน	สังคม ภายนอก	รวม
เพศ						
ชาย	24	13	3	3	30	73
หญิง	3	17	-	1	23	44
อายุ						
ต่ำกว่า 15	-	1	-	-	2	3
16 - 25	3	4	-	-	15	22
26 - 45	14	22	1	3	29	49
46 - 65	9	3	2	1	5	20
65 ขึ้นไป	1	-	-	-	-	1
ไม่ระบุ	-	-	-	-	2	2
การศึกษา						
ประถม 4	16	16	-	-	2	32
ประถม 6	4	5	-	-	7	9
มัธยม 3	1	-	-	-	3	4
มัธยม 6	2	4	-	-	11	17
อนุปริญญา	2	1	1	-	4	8
ปริญญาตรี	2	4	1	3	23	33
สูงกว่าปริญญาตรี	-	-	1	1	2	4
ไม่ระบุ	-	-	-	-	1	1
อาชีพ						
รับราชการ	-	-	-	-	19	19
ธุรกิจเอกชน	-	-	-	-	10	10
นักศึกษา	-	-	-	-	9	9
มัคคุเทศก์	-	-	-	-	-	-
สื่อมวลชน	-	-	-	-	-	-
ไม่ระบุ	-	-	-	-	2	2
รวม	27	30	3	4	53	117

2.4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อนำแนวคิดมาสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลตาม ดังนี้

- 2.4.3.1 แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก   ดำตามคุณค่าศิลปกรรม การสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน
- 2.4.3.2 แบบสังเกตภาคสนาม
- 2.4.3.3 แบบวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม
- 2.4.3.4 แบบสำรวจชุมชน
- 2.4.3.5 แบบสำรวจความเป็นอยู่ในครอบครัว
- 2.4.3.6 แนวคำถามการสนทนากลุ่ม (focus group)
- 2.4.3.7 อุปกรณ์ภาคสนาม เช่น เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพ (รายละเอียดเครื่องมือแสดงในภาคผนวก)

2.4.4 การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

2.4.4.1 แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก   ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับคุณค่าศิลปกรรม ด้านสุนทรียภาพ จริยธรรม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ จิตวิทยาสังคม การเรียนรู้ทางปัญญาสังคม การพัฒนาแนววัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน จากเอกสาร งานวิจัย และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ แล้วสร้างแนวคำถามเกี่ยวกับคุณค่าศิลปกรรมที่ส่งผลต่อการรับรู้ ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ การเรียนรู้ทัศนคติต่อตนเอง และชุมชน อันส่งผลถึงการแสดงออกในรูปแบบต่างๆ

2.4.4.2 แบบสังเกตภาคสนาม   สร้างกรอบการสังเกตจากข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ครอบคลุมประเด็นที่ศึกษา เช่น พฤติกรรมในชีวิตประจำวัน การอาชีพ พฤติกรรมทางสังคม พฤติกรรมการทำงาน รายได้ การเรียนรู้ การรับรู้ ทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน ที่เป็นผลมาจากการผลิตเครื่องปั้นดินเผา

2.4.4.3 แบบวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม   แบบสำรวจชุมชนและแบบสำรวจความเป็นอยู่ในครอบครัว   ศึกษาจากระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

2.4.4.4 แนวคำถามการสนทนากลุ่ม (focus group) สร้างจากกรอบความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมและทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชนที่ได้รับจากชุมชน ใช้แนวคำถามด้านพฤติกรรม อารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ทัศนคติต่อตนเอง และชุมชน พฤติกรรมทางศิลปะ - สังคม (รายละเอียดแสดงในภาคผนวก)

2.4.5 การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้

2.4.5.1 ตรวจสอบข้อมูลขณะเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

ผู้วิจัยตรวจสอบความแม่นยำตรงของข้อมูล (validity) และความเชื่อถือได้ (reliability) ของข้อมูลภาคสนามทุกครั้งที่เกี่ยวข้อง ด้วยการดูข้อคำถาม ที่ความหมายตรงตามที่ต้องการหรือไม่ขณะที่ยังสัมภาษณ์ คำตอบที่ได้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ข้อมูลเดิม และข้อสังเกตของนักวิจัยหรือไม่ ทดสอบกับสภาพแวดล้อม และข้อมูลอื่นที่มีอยู่เดิมจากแหล่งอื่น ๆ ในลักษณะทดสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ข้อมูลมีความหมาย แม่นยำ และเชื่อถือได้มากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่สอง เป็นการตรวจสอบที่ได้จัดเป็นขั้นนี้แล้ว จากการสังเกตพฤติกรรม การสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก กรรมการชุมชน และบุคคลทั่วไป โดยมีการตรวจสอบสามเส้าในด้านต่าง ๆ ดังนี้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2536: 103)

1) ตรวจสอบด้านปริมาณ ตรวจสอบข้อมูลที่สังเกตและบันทึกว่าได้ปริมาณเพียงพอครอบคลุมข้อกระทงในแนวคำถาม และเพียงพอตามวัตถุประสงค์หรือไม่ หากข้อมูลไม่เพียงพอ ได้ทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมหลายครั้ง จนสามารถสรุปข้อมูลที่ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้

2) ตรวจสอบแหล่งข้อมูล (data triangulation) ตรวจสอบเรื่องเวลา สถานที่ และบุคคลว่าเมื่อต่างเวลา ต่างสถานที่ ต่างบุคคล แล้วข้อมูลยังเหมือนเดิมหรือไม่ โดยการจัดตารางกำหนดเวลา ในการสังเกตพฤติกรรมให้ครอบคลุมทุกช่วงเวลา เพื่อให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

3) ตรวจสอบข้อมูลกับเจ้าของข้อมูลและผู้เกี่ยวข้องอื่น (cross check) ผู้วิจัยซักถามผู้ให้ข้อมูลและตรวจสอบจากผู้เกี่ยวข้องอื่นว่าข้อมูลถูกต้องหรือไม่ ด้วยการสอบถามซ้ำในประเด็นเดียวกัน แล้วให้ความเห็นกับผู้วิจัยในเรื่องการตีความ การวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเป็นการยืนยันความเชื่อถือได้ของข้อมูลและการรายงาน

4) ตรวจสอบด้านทฤษฎี ตรวจสอบข้อมูลขณะเก็บข้อมูลสนาม การตีความหมายพฤติกรรมว่าตรงหรือแตกต่างไปจากทฤษฎีหรือจากแนวคิดผู้เชี่ยวชาญมากน้อยเพียงใด และตรวจสอบความเข้าใจของผู้วิจัยเอง (investigator triangulation) โดยศึกษาเอกสารเพิ่มเติม สอดตามความคิดเห็นอาจารย์ที่ปรึกษา เมื่อพบข้อมูลที่ขัดแย้งกันหรือข้อมูลไม่เพียงพอ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลซ้ำเพื่อยืนยันความถูกต้อง

5) ตรวจสอบวิธีการเก็บข้อมูล (methodology triangulation) ตรวจสอบข้อมูลด้วยการรวบรวมข้อมูลหลายวิธี ด้านเอกสาร สัมภาษณ์เจาะลึก สังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

6) ตรวจสอบด้านการวิเคราะห์ - สังเคราะห์ข้อมูล เมื่อผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากสถานที่จริงแล้ว ได้ตรวจสอบการแปลความหมายเกี่ยวกับทัศนคติและพฤติกรรมที่แสดงออกมามีความถูกต้องเพียงใด นำข้อมูลมาสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน แล้วจึงปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่ตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด

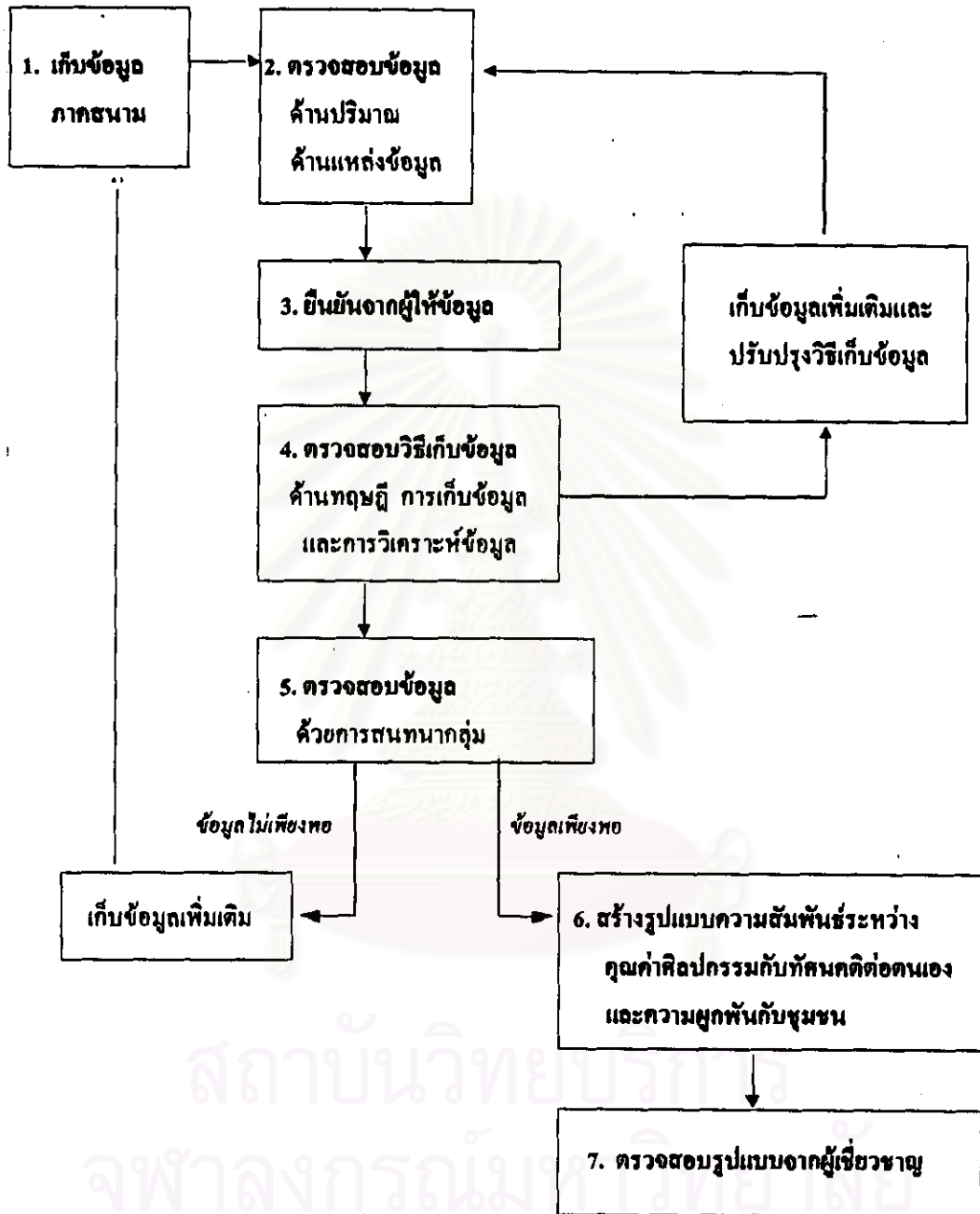
7) การตรวจสอบรูปแบบ หลังจากสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน ได้นำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 4 ท่าน ตรวจสอบรูปแบบด้วยการสัมภาษณ์เพื่อวิจารณ์ความถูกต้อง และนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงให้มีความถูกต้องชัดเจนมากยิ่งขึ้น (รายละเอียดแสดงในบทที่ 6)

2.4.5.2 การแสดงบทบาทเปิดเผย ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิจัยแบบมีส่วนร่วม - ไม่มีส่วนร่วม และเปิดเผยบทบาท (overt role) ของผู้วิจัยตามระเบียบวิธีการวิจัยภาคสนาม เพื่อแสดงความจริงใจในการทำงาน สร้างความเชื่อมั่นให้แก่ชุมชน สร้างความสัมพันธ์และความคุ้นเคยต่อชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นไปตามธรรมชาติ และตรงตามสภาพความเป็นจริงมากที่สุด

2.4.5.3 การใช้เวลาภาคสนาม ผู้วิจัยใช้เวลาในการเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นเวลานานประมาณ 4-8 เดือน ครอบคลุมกระบวนการผลิต การจำหน่าย และครอบคลุมนักค้าและผู้บริโภคฝ่ายต่าง ๆ จนได้ข้อมูลที่อิ่มตัว (saturant) เพียงพอในการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

แผนภูมิที่ 5 การตรวจสอบข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บข้อมูลสนามและตรวจสอบข้อมูลแล้วจึงวิเคราะห์ข้อมูล หาความสัมพันธ์และความหมายของพฤติกรรมที่เกิดขึ้น และเชื่อมโยงข้อมูลกับกรอบแนวคิดทัศนคติและความผูกพันในชุมชน เพื่อศึกษาคุณค่าศิลปกรรม และสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้าง

ทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน ตรวจสอบรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญและปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ดังนี้

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ศึกษาเอกสารวิชาการ งานวิจัย ด้านวัฒนธรรม จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา ได้แก่ เนื้อหากระบวนการเรียนรู้ว่าประกอบด้วยเนื้อหา รูปแบบการเรียนรู้ และกระบวนการถ่ายทอดอย่างไรบ้าง ศึกษาเอกสารด้านสังคมวิทยา พฤติกรรมศาสตร์ เครื่องชี้วัดการพัฒนา เพื่อค้นหาการเรียนรู้ทางปัญญาของชุมชนประกอบด้วยกระบวนการใดบ้าง และการพัฒนาสังคมแนววัฒนธรรมมีตัวชี้วัดอะไรบ้าง ศึกษาคุณค่าศิลปกรรมจากเอกสารด้านปรัชญา ศูนทฤษฎศาสตร์ ภูมิวิทยา จริยศาสตร์ เพื่อสืบค้นว่าคุณค่าศิลปกรรมประกอบด้วยคุณค่าด้านใด ส่งผลต่อพฤติกรรมทางศิลปกรรม พฤติกรรมทางสังคมอย่างไร อีกทั้งพฤติกรรมดังกล่าวประกอบด้วยกลุ่มคน แบบแผน วิถีชีวิต วิธีการผลิต ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ค่านิยม และสร้างความมั่นคงทางสังคมอย่างไร ศึกษาเอกสารด้านจิตวิทยา เพื่อหาความสำคัญของทัศนคติ ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ การให้ความหมายส่งผลต่อพฤติกรรมและความผูกพันอย่างไร นำข้อมูลที่ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยสรุปข้อมูลแบบอุปนัย (inductive) เน้นความสำคัญด้านคุณค่าด้านวัฒนธรรม ศิลปกรรม ทัศนคติ ความผูกพัน การพัฒนาแนววัฒนธรรม เพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

3.2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (informal interview)

เน้นการสร้างความสัมพันธ์ของข้อมูลจากเอกสาร ในประเด็นคุณค่าศิลปกรรม ทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชนว่ามีความสัมพันธ์อย่างไร การรับรู้คุณค่าศิลปกรรมส่งผลต่อการเรียนรู้ การพัฒนาบุคลิกภาพ อารมณ์ การสร้างความเชื่อมั่นตนเอง การยอมรับความสามารถ ความเชื่อมั่น ความภูมิใจ ความตระหนักในคุณค่าตนเอง- สังคม ตำนึกความเป็นไทย และทัศนคติต่อตนเองส่งผลถึงพฤติกรรมที่แสดงออกต่อตนเอง สังคม และความผูกพันต่อชุมชนอย่างไร สร้างกรอบแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญแล้วเชื่อมโยงเนื้อหาจากเอกสารสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการเก็บข้อมูลภาคสนาม (รายละเอียดแสดงในภาคผนวก)

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม

ใช้กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากบันทึกภาคสนาม (fieldnotes) แบบวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม แบบสำรวจชุมชน แบบสำรวจครอบครัว การสัมภาษณ์ การสังเกตและการสนทนากลุ่ม หลังจากนั้นจึงวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจำแนกและจัดระบบหมวดหมู่ข้อมูล (typology and taxonomy) วิเคราะห์การหน้าที่ (functional analysis) ปรากฏการณ์และบริบทต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน เพื่อหาความสัมพันธ์ของคุณค่าศิลปกรรม ที่สนใจคือตนเองและความผูกพันกับชุมชน โดยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกตบริบทสังคม เช่น สภาพแวดล้อมชุมชน พฤติกรรมชุมชน พฤติกรรมการผลิต กระบวนการผลิต วิถีชีวิต การอาชีพ รายได้ เศรษฐกิจ และตรวจสอบข้อมูลภาคสนาม เสนอเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างที่สนใจคือตนเอง และความผูกพันกับชุมชน

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เนื้อหา	การวิเคราะห์ข้อมูลผู้เชี่ยวชาญ	การวิเคราะห์ภาคสนาม
<p>1. คุณค่าวัฒนธรรม</p> <p>1.1 กระบวนการเรียนรู้</p> <p>1.1.1 เนื้อหาการเรียนรู้</p> <ul style="list-style-type: none"> - สหวิทยาการ - การเรียนรู้เชิงบูรณาการ ด้าน ทักษะ ทักษะ จิตพิสัย ทักษะ พิสัย <p>1.1.2 รูปแบบการเรียนรู้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ด้วยตนเอง - การมีส่วนร่วม <p>1.1.3 กระบวนการถ่ายทอด</p> <ul style="list-style-type: none"> - ผู้นำ - เครือญาติ - ปฏิสัมพันธ์ภายในชุมชน - ปฏิสัมพันธ์ภายนอกชุมชน <p>1.2 ภูมิปัญญาช่างปั้น – การตั้งใจ การเก็บจำ การกระทำ และการงู้งใจ</p>	<p>เน้นการสร้างความสัมพันธ์ของข้อมูลจากเอกสาร ในประเด็นคุณค่าศิลปกรรม ที่สนใจคือตนเองและความผูกพันกับชุมชน ว่ามีความสัมพันธ์อย่างไร การรับรู้คุณค่าศิลปกรรมส่งผลต่อการเรียนรู้ การพัฒนาบุคลิกภาพ อารมณ์ การสร้างความเชื่อมั่นตนเอง การยอมรับความสามารถ ความภูมิใจ ความตระหนักในคุณค่าตนเอง - สังคม สำนึกความเป็นไทย และที่สนใจคือตนเองส่งผลถึงพฤติกรรมที่แสดงออกต่อตนเอง สังคม และความผูกพันต่อชุมชนอย่างไร สร้างกรอบแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญ แล้วเชื่อมโยงเนื้อหาจากเอกสาร สร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย (รายละเอียดแสดงในแผนภูมิที่ 4 หน้า 36)</p>	<p>การวิเคราะห์ข้อมูลสนามใช้กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากบันทึกภาคสนาม (fieldnotes) แบบวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม แบบสำรวจชุมชน วิถีชีวิต การสัมภาษณ์ การสังเกตและการสนทนากลุ่ม หลังจากนั้นจึงวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจำแนกและจัดระบบหมวดหมู่ข้อมูล (typology and taxonomy) วิเคราะห์การหน้าที่ (functional analysis) และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน เพื่อหาความสัมพันธ์ของคุณค่าศิลปกรรม ที่สนใจคือตนเองและความผูกพันกับชุมชน โดยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกตบริบทสังคม เช่น สภาพแวดล้อมชุมชน</p>

การวิเคราะห์เนื้อหา	การวิเคราะห์ข้อมูลผู้เชี่ยวชาญ	การวิเคราะห์ภาคสนาม
<p>2. คุณค่าศิลปกรรม</p> <p>2.1 คุณทิวภาพ จริยธรรม</p> <p>2.1 บุคลิกภาพ อารมณ์ ความคิด ความรู้สึก อัตมโนทัศน์ ทักษะคิด</p> <p>2.3 พฤติกรรมทางศิลปกรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> - กระบวนการผลิต - พฤติกรรมการผลิต <p>2.4 พฤติกรรมทางสังคม</p> <ul style="list-style-type: none"> - กลุ่มทางสังคม - แบบแผนทางสังคม <p>พฤติกรรมชุมชน ปฏิสัมพันธ์ ทางสังคม คตินิยม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ความมั่นคงทางสังคม <p>การอาชีพ รายได้</p> <p>3. ทักษะคิด</p> <p>3.1 ทักษะคิดต่อตนเอง</p> <p>3.1.1 เกียรติภูมิในบริบทรวม</p> <ul style="list-style-type: none"> - สถานภาพตน - การประเมินตน <p>3.1.2 เกียรติภูมิในบริบทเฉพาะ</p> <ul style="list-style-type: none"> - การวิเคราะห์ตน <p>3.2 ความผูกพันกับชุมชน</p> <p>3.2.1 สภาพความเป็นอยู่</p> <p>3.2.2 สถานภาพข้างบ้าน</p> <p>3.2.3 ผอตอบแทน</p> <p>สรุปข้อมูลแบบอุปนัย (inductive) เน้นความสำคัญด้านคุณค่าด้าน วัฒนธรรม ศิลปกรรม</p>		<p>พฤติกรรมชุมชน พฤติกรรม การผลิต วิถีชีวิต การอาชีพ รายได้ เศรษฐกิจ ตรวจสอบข้อ มูลภาคสนาม เสนอเป็นรูป แบบความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่า ศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อ ตนเอง และความผูกพันกับชุมชน (รายละเอียดแสดงในบทที่ 4 5 และ 6)</p>

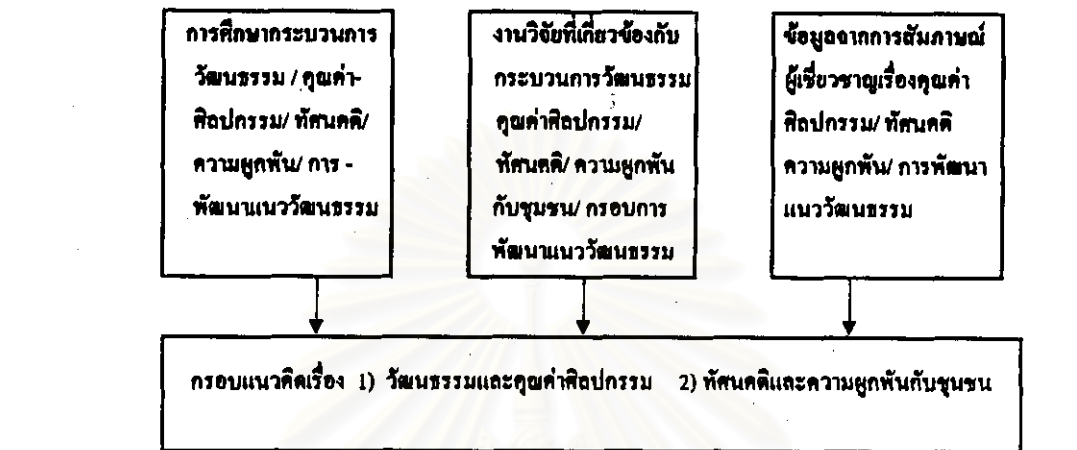
การวิเคราะห์เนื้อหา	การวิเคราะห์ข้อมูลผู้เชี่ยวชาญ	การวิเคราะห์ภาคสนาม
ความรู้ลึก ความคิด ความเชื่อ ทัศนคติ ความผูกพันกับชุมชน กระบวนการเรียนรู้ พฤติกรรม ทางศิลปกรรม-สังคม เศรษฐกิจ และเครื่องชี้วัดการพัฒนาแนววัฒน ธรรม เพื่อสร้างกรอบแนวคิดใน การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (รายละเอียดแสดงในบทที่ 2)		

ขั้นตอนที่ 4 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ นำเสนอข้อมูลสนามด้วยการพรรณนา
 วิเคราะห์ตามประเด็นที่ศึกษาคือ แนวคิดเรื่องวัฒนธรรม คุณค่าศิลปกรรม ทัศนคติและความ
 ผูกพันกับชุมชน (รายละเอียดแสดงในบทที่ 7)

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

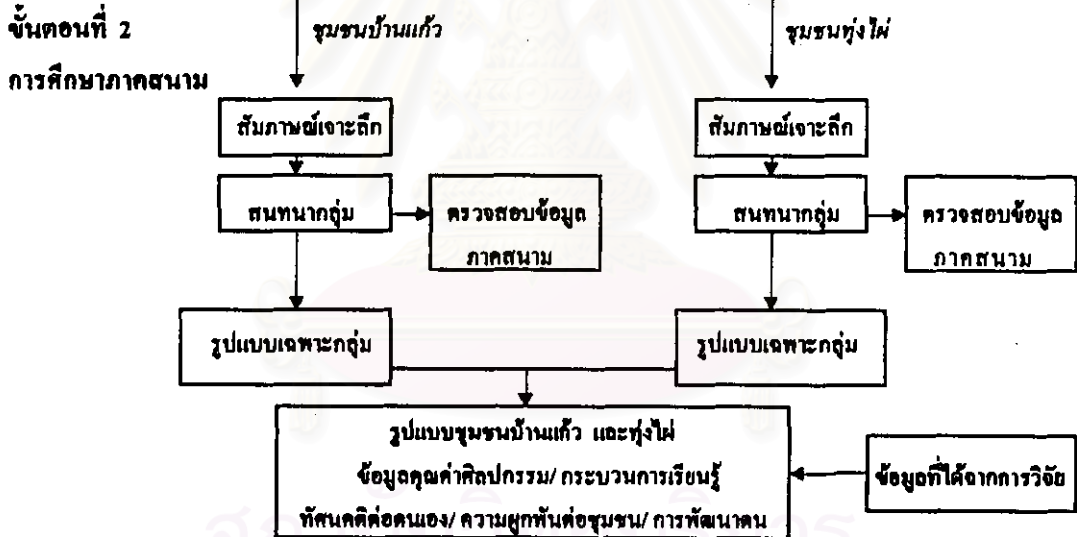
แผนภูมิที่ 6 ขั้นตอนการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

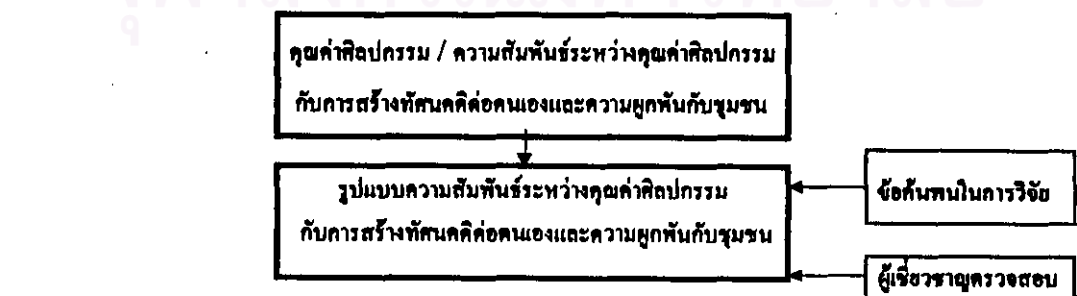

ขั้นตอนที่ 2

การศึกษาภาคสนาม

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 4 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ